

Tanc sovietic, amplasat în centrul Tiraspolului, regiunea transnistreana
Sursa-foto: Cornelia Cozonac/arhivă personală

Noiembrie 2025

Aderarea Republicii Moldova la UE trece sau nu și prin Tiraspol?

Temele ediției:

- 1 - **Cristina Lesnic, ex-vicepremier pentru Reintegrare:**
Structurile din regiunea transnistreană depind în mare măsură de impulsul – de catalizatorul – care vine din Federația Rusă
- 2 - **Alexandru Flenchea, fost vicepremier pentru Reintegrare:**
Cetățenii din regiunea transnistreană vor și ei în Uniunea Europeană, la fel ca majoritatea celor de pe malul drept al Nistrului
- 3 - **Anatolie Golea, jurnalist TV8:**
Integrarea europeană versus reintegrarea Republicii Moldova
- 4 - **Evgheii Ceban, jurnalist Newsmaker.md:**
Ce facem cu Transnistria pe drumul spre UE?

Reintegrarea regiunii transnistrene, în paralel cu procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, continuă să fie o temă care nu se regăsește suficient de frecvent pe agenda publică și nici în dezbaterile legate de acest dosar complex.

Regiunea din stânga Nistrului rămâne sub controlul unui regim separatist loial Moscovei, ale cărui acțiuni sunt adesea contrare intereselor Chișinăului, care își dorește o soluționare treptată și pașnică a conflictului ce durează de mai bine de trei decenii.

Opiniile sunt împărțite în ceea ce privește cea mai potrivită abordare pe care autoritățile Republicii Moldova și partenerii săi externi ar trebui să o adopte pentru a avansa în direcția rezolvării acestui dosar dificil. Cert este însă că, în întregul proces, trebuie să primeze interesele cetățenilor de pe ambele

maluri ale Nistrului, pentru a identifica cea mai echilibrată soluție — mai ales în eventualitatea în care Federația Rusă nu va mai putea exercita influența actuală asupra regiunii sau va încerca să provoace noi crize, pe care ulterior să le exploateze politic în detrimentul Chișinăului.

Este nevoie de o abordare transparentă, realistă și curajoasă în definirea unui posibil precedent de soluționare a conflictelor înghețate din jurul Mării Negre, conflicte create în și pentru interesul Moscovei în mai multe state din regiune. Astfel de conflicte au fost menținute tocmai pentru ca liderii de la Kremlin să poată controla indirect, prin regimuri proxy, politica internă și externă a statelor care încearcă să iasă de pe orbita Rusiei și să se apropie de spațiul euro-atlantic.

Știri pe scurt:

Comisara europeană pentru Extindere, Marta Kos, a lăudat, pe 11 noiembrie, la Chișinău, progresele constante ale Republicii Moldova în procesul de apropiere de Uniunea Europeană. Ea a precizat că, până la sfârșitul acestui an, țara ar putea fi pregătită să înceapă negocierile pentru toate cele șase clustere majore de integrare, care acoperă domenii precum economie, energie, justiție și mediu. De asemenea, comisarul a subliniat că Republica Moldova a câștigat lupta cu Rusia, care a încercat să deranjeze Chișinăul de pe calea sa europeană, reafirmând sprijinul ferm al Uniunii Europene pentru continuarea reformelor și consolidarea instituțiilor democratice.

Potrivit Centrului Național pentru Energie Durabilă, în ultimii cinci ani, Republica Moldova a înregistrat o creștere de 11,6 ori a capacităților instalate din surse de energie regenerabilă, care au atins 897,50 MW la sfârșitul lunii septembrie 2025. Instalațiile fotovoltaice reprezintă cea mai răspândită tehnologie, acoperind 71% din totalul capacităților instalate – cu o putere cumulată de 640,57 MW. Acestea sunt urmate de instalațiile eoliene, care au ajuns la 233,02 MW (26%), iar instalațiile hidro și cele pe biogaz înregistrează valori de 16,75 MW (2%) și, respectiv, 7,16 MW (1%).

Un număr de 432.524 de persoane au depus până în prezent cereri pentru a beneficia de compensații la căldură în sezonul rece 2025–2026, prin intermediul platformei compensatii.gov.md. Potrivit Ministerului Muncii și Protecției Sociale, 230.479 de cereri au fost completate cu sprijinul registratorilor, care oferă asistență cetățenilor în procesul de înregistrare. Procesul de înregistrare în sistemul informațional va continua până pe 28 noiembrie 2025.

Structurile din regiunea transnistreană depind în mare măsură de impulsul – de catalizatorul – care vine din Federația Rusă

Cristina Lesnic, ex-vicepremier pentru Reintegrare
Foto: Facebook

Fostul vicepremier pentru Reintegrare, Cristina Lesnic, a acordat un interviu buletinului de politică externă FES/APE, în care am discutat despre perspectivele dosarului transnistrean în contextul procesului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Dânsa a vorbit despre situația din stânga Nistrului și despre problemele complexe generate de acest teritoriu, aflat sub controlul de facto al unui regim loial Moscovei, care se află astăzi într-un echilibru precar între supraviețuire economică și obediență politică față de Kremlin:

- Se vorbește foarte mult despre aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană, însă mult mai puțin despre integrarea în UE cu sau fără regiunea transnistreană. Cât de necesar considerați că este să discutăm mai des și mai aprofundat despre dosarul transnistrean în contextul procesului de aderare la Uniunea Europeană?

- Dosarul transnistrean trebuie privit într-un context mai larg. Integrarea Republicii Moldova și aderarea sa la Uniunea Europeană implică, în mod firesc, implementarea standardelor europene și în regiunea transnistreană.

La nivel internațional, Republica Moldova are frontierele sale recunoscute, iar teritoriul regiunii transnistrene nu a fost recunoscut de nicio entitate ca fiind un spațiu în care standardele Uniunii Europene nu s-ar aplica. De fapt, procesul de implementare a standardelor UE a început deja odată cu aplicarea Acordului de Asociere și a DCFTA (Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător) între Uniunea Europeană și Republica Moldova. Atunci, agenții economici din regiunea transnistreană s-au înregistrat pe malul drept, la autoritățile constituționale, pentru a putea beneficia de facilitățile DCFTA și de dreptul de a exporta în Uniunea Europeană. Prin urmare, Republica Moldova

trebuie să se integreze în mod categoric împreună cu regiunea transnistreană. Uniunea Europeană nu are reguli stricte aplicabile situațiilor de conflicte nesoluționate, iar modul în care vom adapta și extinde procesul de aderare pe întreg teritoriul țării depinde exclusiv de Republica Moldova.

Totodată, este util să analizăm experiențele altor state membre, cum ar fi Cipru, care se confruntă cu probleme similare, sau anumite regiuni europene cu statut special, pentru a identifica bune practici. Nu este însă necesar să copiem soluții, ci să le adaptăm realist la specificul contextului moldovenesc.

Un element esențial al procesului de aderare la UE este securizarea frontierelor Republicii Moldova, în special pe segmentul necontrolat al frontierei cu Ucraina din zona regiunii transnistrene, și continuarea implementării controlului comun moldo-ucrainean. Ne referim aici atât la poliția de frontieră, cât și la serviciul vamal, care trebuie să colaboreze strâns pentru asigurarea unui control eficient.

În ceea ce privește cetățenii care locuiesc și activează în regiunea transnistreană, este extrem de important ca aceștia să fie corect informați despre beneficiile procesului de aderare la Uniunea Europeană.

De aceea, sunt convinsă că autoritățile Republicii Moldova trebuie să elaboreze, într-un mod specific, coerent și accesibil, ghiduri și documente explicative pe domenii precum economie, agricultură, mediu sau protecție socială. Acestea ar trebui să detalieze avantajele concrete ale aderării la UE, astfel încât cetățenii din regiune — inclusiv structurile administrative neconstituționale de la Tiraspol — să aibă acces la informații clare, transparente și corecte despre procesul european și beneficiile sale.

Planuri de viitor

- Cum vedeți faptul că autoritățile Republicii Moldova nu dispun, deocamdată, de un plan de contingență bine conturat, în eventualitatea în care regimul separatist de la Tiraspol s-ar putea prăbuși chiar mâine?

- Astfel de documente și planuri nu sunt făcute publice din motive ce țin de securitate. Noi, ca stat, trebuie să asigurăm securitatea atât pe plan intern, cât și extern, mai ales dacă aspirăm să devenim parte integrantă a Uniunii Europene.

Republica Moldova are în prezent o misiune de pacificare, iar actuala guvernare a menționat în repetate rânduri intenția de a transforma această misiune într-una cu mandat internațional. Cum va arăta concret acest nou model de misiune și care va fi algoritmul de implementare, urmează să aflăm de la autoritățile competente, întrucât acestea dețin mandatul național în materie de securitate. Atunci

când vorbim despre siguranță și securitate, vorbim despre un mandat constituțional, iar asemenea aspecte nu pot fi discutate în afara platformei instituționale a statului.

Trebuie menționat că actuala misiune de pacificare din Republica Moldova prezintă anumite curențe structurale. În primul rând, participarea femeilor este aproape inexistentă – deși avem multe femei din sistemul apărării care participă în misiuni internaționale de pace, acestea nu sunt incluse în misiunea de pacificare internă din Republica Moldova.

De asemenea, Zona de Securitate rămâne o zonă sensibilă, în care comunitățile locale trebuie sprijinite să devină mai reziliente. Din acest motiv, este esențial să colaborăm activ cu primarii și administrațiile locale din localitățile situate pe malul stâng al Nistrului, în special din zona de securitate, pentru a valorifica experiența și expertiza locală.

Doar prin implicarea acestor comunități și prin consolidarea capacităților lor putem asigura că mecanismele de securitate și cooperare vor funcționa eficient și că procesul de reintegrare se va desfășura într-un mod sigur și durabil.

Strategie energetică

- Cât de mare este riscul pe care îl reprezintă Rusia în privința alimentării cu gaze a regiunii? Poate Rusia să provoace rapid o criză umanitară majoră în Republica Moldova, în cazul în care ar decide să nu mai livreze gaze rusești în regiune?

- În ceea ce privește sistemul de furnizare a gazelor, trebuie subliniat faptul că Republica Moldova este astăzi cea care furnizează gaze naturale pentru regiunea transnistreană. Decizia ANRE în acest sens este obligatorie pentru toți și nu poate fi modificată decât în condițiile unor schimbări fundamentale, de exemplu odată cu avansarea pe calea aderării la Uniunea Europeană.

Atunci când vorbim despre cele aproximativ 350.000 de persoane care locuiesc pe malul stâng al Nistrului, trebuie să înțelegem că acești oameni nu pot fi abandonați. Ei sunt cetățeni ai Republicii Moldova, iar statul are datoria de a privi problema într-o perspectivă mult mai amplă.

Independența energetică, din punct de vedere al sursei de aprovizionare și al diversificării, depinde în mare măsură de strategia adoptată de autoritățile constituționale. Există, desigur, factori multipli care influențează acest proces. Este adevărat că Federația Rusă a exercitat de-a lungul timpului presiuni semnificative, dar Republica Moldova a demonstrat capacitatea de a rezista acestor provocări.

Situația devine și mai complexă atunci când crizele se interconectează. Republica Moldova a traversat, într-o perioadă relativ scurtă, criza pandemică, urmată de criza energetică, având în paralel și un conflict nesoluționat.

Nu putem ignora această realitate. Cu cât înțelegem mai bine contextul în care putem obține independența față de orice formă de constrângere în accesul la resurse – fie ele naturale sau financiare –, cu atât putem elabora un plan coerent, care să fie implementat gradual și cu rezultate sustenabile.

În acest sens, reducerea dependenței energetice de gazele rusești, dar și reorganizarea companiei Moldovagaz astfel încât aceasta să nu mai dețină un monopol, ci să își partajeze responsabilitățile cu EnergoCom, reprezintă o strategie aplicată de Guvern în cooperare cu Parlamentul Republicii Moldova.

Rămâne de văzut cât de consecvent va fi acest efort în perioada următoare, în special în ceea ce privește achiziția resurselor energetice pentru sezonul rece și pregătirea ciclului următor de încălzire, astfel încât țara să nu revină la vulnerabilitățile din trecut.

Menținerea status quo-ului actual

- De ce credeți că regimul de la Tiraspol nu accesează ajutorul de 60 de milioane de euro pus la dispoziție de Uniunea Europeană pentru sprijin energetic? Ce ar însemna dacă Tiraspolul ar decide să beneficieze de acest ajutor și în ce condiții ar putea – sau nu – fi accesat un asemenea sprijin financiar?

- Haideți să privim acest subiect dintr-o perspectivă mai amplă, deoarece structurile din regiunea transnistreană depind în mare măsură de impulsul – de catalizatorul – care vine din Federația Rusă. Ceea ce se întâmplă în prezent în regiune nu reflectă o formă de independență, ci, dimpotrivă, o dependență profundă – militară, socială și financiară. Pe aceste trei dimensiuni se sprijină și se menține actualul regim de la Tiraspol.

Faptul că administrația regiunii manifestă interes pentru anumite avantaje economice – și putem observa că, în cadrul negocierilor, Tiraspolul aduce frecvent în discuție revendicări de natură economică, în detrimentul subiectelor ce țin de drepturile omului sau chestiunile sociale – demonstrează că pentru acest regim, menținerea capacității economice de supraviețuire este prioritară.

Regiunea dorește, de fapt, să mențină status quo-ul actual, să evite orice schimbare semnificativă care ar putea afecta echilibrul de putere existent. Dacă privim retrospectiv, cu aproximativ zece ani în urmă, observăm că în 2014, odată cu introducerea regimului

liberalizat de vize cu Uniunea Europeană, foarte mulți cetățeni din stânga Nistrului și-au reactualizat documentele moldovenești pentru a putea călători liber în spațiul UE.

Exact același lucru trebuie să se întâmple și în cazul Acordului de Asocierie: oamenii trebuie să înțeleagă că dependența de Federația Rusă nu aduce dezvoltare, nu oferă posibilități și oportunități reale.

Vectorul nostru european este clar, iar responsabilitatea noastră trebuie să fie la fel de clară. Regiunea transnistreană continuă să fie dependentă de Federația Rusă, în special prin liderii săi, care își leagă pozițiile de sprijinul politic, financiar și militar venit de la Moscova.

Mai mult, prezența trupelor ruse staționate ilegal în regiune reprezintă în continuare un risc major pentru securitatea Republicii Moldova și un obstacol serios în calea consolidării stabilității interne și a apropierii noastre de Uniunea Europeană.

Nevoia atragerii de fonduri pentru reintegrare

- Ar fi nevoie de crearea, încă de pe acum, a unui fond special pentru reintegrarea regiunii transnistrene, în cooperare cu partenerii occidentali ai Republicii Moldova? Experții au estimat că reintegrarea celor două maluri ale Nistrului ar putea costa aproximativ 500 de milioane de euro anual, cel puțin în primii ani. Pot fi inițiate astfel de demersuri chiar de la această etapă?

- Cu siguranță, da. Fondul destinat implementării activităților de reintegrare a comunităților din Zona de Securitate este, într-adevăr, foarte mic, dar are o importanță majoră pentru aceste comunități locale.

Totuși, acest fond – care, de-a lungul timpului, a suferit unele modificări din perspectiva priorităților de reintegrare – nu este suficient pentru nevoile reale ale Republicii Moldova. Discrepanțele dintre malul stâng și malul drept al Nistrului sunt extrem de mari, inclusiv în privința vârstei de pensionare, a modului de calcul al indemnizațiilor pentru copii, a costurilor pentru serviciile medicale sau a altor aspecte sociale. Toate aceste diferențe reflectă dezechilibre adânci între cele două maluri ale Nistrului.

Pe măsură ce Republica Moldova de pe malul drept avansează pe calea integrării europene, iar regiunea transnistreană rămâne în urmă, aceste discrepanțe se adâncesc tot mai mult. Prin urmare, Fondul de Reintegrare nu trebuie să se limiteze doar la finanțarea proiectelor din Zona de Securitate.

În primul rând, acest fond trebuie completat cu surse financiare suplimentare, iar acest lucru depinde de

două aspecte fundamentale. Pe de o parte, este necesară modificarea Hotărârii de Guvern, astfel încât să fie prevăzut clar că fondul nu se constituie doar din resursele bugetului de stat, ci poate fi alimentat și din alte surse externe.

Pe de altă parte, trebuie create mecanisme prin care proiectele internaționale și regionale – inclusiv cele finanțate de Uniunea Europeană – să poată fi accesate pentru beneficiarii de pe malul stâng al Nistrului, fie prin implicarea autorităților de pe malul drept, fie prin cooperare între ambele părți ale Nistrului. Aceste proiecte trebuie să contribuie la dezvoltarea comunităților locale, la consolidarea încrederii și la asigurarea securității în regiune.

Așadar, este absolut necesar ca Fondul de Reintegrare să fie revizuit, mărit și adaptat din punctul de vedere al priorităților naționale. El trebuie diversificat atât în ceea ce privește sursele de finanțare, cât și în privința modalităților prin care aceste resurse ajung la beneficiari, pentru ca procesul de reintegrare să devină sustenabil și eficient pe termen lung.

Model superior de dezvoltare

- Poate da roade strategia Chișinăului de a le prezenta cetățenilor de pe malul stâng al Nistrului un model de dezvoltare superior, bazat pe colaborarea dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană? Poate un nivel de trai mai ridicat pe malul drept să îi atragă mai mult pe locuitorii din Transnistria?

- Avem foarte mulți oameni din stânga Nistrului care călătoresc frecvent pe malul drept și pot observa schimbările vizibile ce au loc pe teritoriul controlat de autoritățile constituționale. Ei văd cum se dezvoltă lucrurile în domeniul educației, în cel social, dar și în plan economic, remarcând o creștere a stabilității și a nivelului de trai.

Sunt convinsă că aceste evoluții sunt observate și apreciate, însă, din cauza presiunii exercitate în regiune și a climatului de frică și teroare creat de administrația de la Tiraspol, mulți oameni nu îndrăznesc să se exprime public în privința sprijinului lor pentru ideea de aderare la Uniunea Europeană.

Foarte puține sondaje de opinie au fost realizate în regiunea transnistreană cu privire la percepția populației asupra integrării europene. Iar chiar și atunci când aceste sondaje se fac – fie telefonic, fie față în față –, oamenii vorbesc în șoaptă, temându-se de consecințe.

Este important să creăm condiții pentru ca aceste persoane să se poată exprima liber, astfel încât vocea lor să fie auzită. Dincolo de zidurile impuse de regimul

transnistrean, prin intermediul structurilor sale de forță, există mii de cetățeni care își doresc sincer ca regiunea să urmeze o cale europeană.

Această orientare trebuie recunoscută și valorificată pentru a valida experiența locală și pentru a readuce pe agenda de discuții și negocieri tema reintegrării țării – nu ca un proces impus de sus, ci ca o alegere firească a oamenilor de pe ambele maluri ale Nistrului.

- Cum vedeți că se va raporta, în continuare, Ucraina la pericolul de securitate pe care îl reprezintă această regiune, având în vedere faptul că găzduiește ilegal trupe rusești pe teritoriul său?

- Sunt sigură că, pe agenda colegilor din Ucraina, dosarul transnistrean continuă să fie privit ca un potențial factor de destabilizare, în special din cauza depozitului de muniții de la Colbasna, dar și a faptului că, în anumite cicluri electorale, atunci când are loc o schimbare de putere la Chișinău, Ucraina urmărește cu vigilență sporită evoluțiile din Republica Moldova.

Menținerea parcursului european al Republicii Moldova reprezintă unul dintre principalii factori care pot consolida încrederea Ucrainei, în special atunci când discutăm despre ambițiile comune de aderare la Uniunea Europeană.

Sunt convinsă că, atâta timp cât procesul de integrare europeană avansează, iar Chișinăul și Kievul mențin un dialog constant și transparent, tensiunile se vor diminua. Până la urmă, orice construcție durabilă între cele două state trebuie să se bazeze pe credibilitate reciprocă, iar cursul european trebuie să rămână ferm și ireversibil.

În ceea ce privește cooperarea bilaterală în domeniul securității, este datoria instituțiilor responsabile de aplicarea legii, precum și a structurilor de apărare și ordine publică, să comunice constant și să demonstreze că Republica Moldova gestionează într-un mod coerent și profesionist toate aspectele ce țin de securitate și stabilitate.

Este important să arătăm că Republica Moldova nu este o sursă de vulnerabilitate, ci un furnizor de securitate, atât în interiorul țării, cât și în afara granițelor sale. Fiind la frontiera Uniunii Europene, avem datoria de a construi o Moldovă reintegrată, bazată pe dialog, negocieri, mediere și reconstrucție pașnică.

Acesta este, de fapt, cel mai important obiectiv pe care trebuie să-l păstrăm. Orice escaladare politică, socială sau financiară în Republica Moldova ar putea genera factori de instabilitate care, la rândul lor, ar putea influența deciziile Kievului și modul în care Ucraina percepe securitatea regională.

- Vă mulțumim!

Cetățenii din regiunea transnistreană vor și ei în Uniunea Europeană, la fel ca majoritatea celor de pe malul drept al Nistrului

Fostul vicepremier pentru Reintegrare, Alexandru Flenchea, a acordat un interviu pentru buletinul de politică externă FES/APE, în care am discutat despre prioritățile procesului de reintegrare a regiunii transnistrene în contextul integrării europene a Republicii Moldova. Am abordat aspecte politice, economice și umane ale acestui proces, precum și problema captivării regiunii de către interesele oligarhilor locali și ale Moscovei.

Alexandru Flenchea, fost vicepremier pentru Reintegrare

Foto: Facebook

- Domnule Flenchea, în timp ce se discută intens despre aderarea la UE, se vorbește foarte puțin despre integrarea în UE cu sau fără regiunea transnistreană. Cât de important este să aducem acest subiect în centrul discuției privind aderarea?

- Nu se vorbește suficient, pentru că, sincer, nu este un subiect de dezbatere, ci o realitate de neocolit. Dacă analizăm contextul actual și ce se întrevide în următorii trei-cinci ani, nu cred că vom obține unanimitate în UE pentru admiterea unei țări care are armată rusă pe teritoriul său.

Republica Moldova are astăzi trupe rusești pe teritoriul său, deci nu avem opțiuni. Dacă vrem integrare europeană într-un orizont apropiat, statul are obligația de a rezolva conflictul și de a restabili drepturile tuturor cetățenilor – de pe ambele maluri ale Nistrului.

Planuri elaborate

- Cum apreciați faptul că, în prezent, autoritățile Republicii Moldova nu dispun de un plan de contingență bine definit pentru eventualitatea în care regimul separatist de la Tiraspol s-ar prăbuși brusc, chiar mâine?

- Eu cred că Republica Moldova are nevoie nu de un plan de contingență, ci de un plan de acțiune detaliat pentru restabilirea integrității sale teritoriale. Nu trebuie să stăm deoparte, așteptând să cadă regimul. Trebuie să acționăm activ pentru a readuce regiunea transnistreană în componența Republicii Moldova – nu doar de jure, ci și de facto.

Există deja proiecte și planuri elaborate în ultimii ani, iar autoritățile le analizează pentru a formula un nou plan de acțiuni coerent. Rămâne de văzut cât de pregătit este noul guvern să acționeze ferm și rapid.

Liberalizarea pieței și în stânga Nistrului

- Cât de mare este riscul ca Rusia să provoace o criză energetică în regiune, oprind livrările de gaze? Poate crea rapid Rusia o criză umanitară majoră pentru Moldova în cazul în care va decide să nu mai trimită gaze rusești în regiune?

- Atât timp cât regiunea și, implicit, Republica Moldova depind de gazul rusesc, riscurile persistă.

Una dintre prioritățile guvernului trebuie să fie soluționarea problemelor din sectorul energetic al regiunii. Așa cum piața gazelor a fost liberalizată pe malul drept, același lucru trebuie realizat și pe malul stâng: contracte legale și transparente, achiziții corecte, prețuri reale.

Atunci vom vedea cum reintegrarea economică a celor două maluri se va produce, în mare parte, de la sine.

Interese oligarhice și ale Moscovei la Tiraspol

- De ce regimul de la Tiraspol nu accesează ajutorul european de 60 de milioane de euro pentru energie? Ce ar însemna dacă Tiraspolul ar decide să acceseze acest ajutor și în cel fel de context ar putea fi sau nu accesat un astfel de ajutor financiar?

- Trebuie, mai întâi, să definim termenii. Cine este, de fapt, Tiraspolul? Trebuie să înțelegem foarte clar că la Tiraspol nu există un guvern, nu există autorități – nici legitime, nici legale și nici măcar reprezentative. Structurile administrative care gestionează regiunea zi de zi reprezintă, în realitate, interesele companiei „Sheriff”, adică ale oligarhilor locali, și nu ale cetățenilor simpli.

Oligarhii de la Tiraspol au menținut și au dezvoltat, cu sprijinul constant al Federației Ruse, acest proiect secesionist dintr-un motiv clar: pentru a obține profituri uriașe. Și vorbim aici despre sume considerabile, despre bani care, după cum știm cu toții, nu sunt deloc puțini.

Acești bani pot fi generați doar atâta timp cât întreaga economie a regiunii se bazează pe gazul gratuit oferit de Rusia, un gaz care a fost livrat constant de-a lungul anilor și care a devenit fundamentul prosperității oligarhilor locali.

Prin urmare, asistența propusă de Uniunea Europeană, împreună cu aranjamentele și contractele legale pe care – în opinia mea, prea timid – guvernul precedent a încercat să le înainteze Tiraspolului, nu prezintă niciun interes pentru acest regim. Acceptarea unui asemenea sprijin ar însemna legalizare, transparență și respectarea normelor economiei de piață, ceea ce ar duce inevitabil la sfârșitul modelului economic pe care se bazează actualul proiect secesionist numit „Transnistria”. Evident, acest lucru nu corespunde intereselor celor care dețin puterea acolo.

În concluzie, ceea ce vreau să subliniez este că nu putem și nu trebuie să mizăm pe acțiuni de bună-credință sau pe responsabilitate din partea celor care controlează efectiv regiunea. Guvernul și autoritățile Republicii Moldova sunt cele care poartă întreaga responsabilitate și care trebuie să intervină pentru a restabili ordinea și legalitatea în acest teritoriu..

Calculule și perspective

- Ar fi necesară crearea, încă de pe acum, a unui fond special destinat reintegrării regiunii transnistrene, în parteneriat cu partenerii occidentali ai Republicii Moldova? Experții au estimat că costurile reintegrării celor două maluri ale Nistrului s-ar ridica la aproximativ 500 de milioane de euro anual, cel puțin în primii ani ai procesului.

- Există diferite calculule privind costurile procesului de reintegrare. Un lucru însă este cert și trebuie înțeles foarte clar: reintegrarea regiunii transnistrene nu este un act de adopție. Nu înseamnă un apel adresat fiecărui cetățean de pe malul drept al Nistrului să „adopte” un transnistrean și să-i suporte cheltuielile zilnice.

Un asemenea model de reintegrare pur și simplu nu ar funcționa. Reintegrarea regiunii nu este un abonament pe care să-l plătim lunar sau anual doar pentru ca țara să rămână unită.

Nu întâmplător am vorbit despre reintegrarea economică. Acest principiu este reflectat și în programul de activitate al Guvernului, unde accentul cade pe dimensiunea economică a reintegrării. Exact așa cum funcționează economia pe malul drept – unde companiile lucrează, colaborează între ele și achită impozite – același lucru trebuie să se întâmple și pe malul stâng.

Prin urmare, în aceeași măsură în care Republica Moldova este sau nu este sustenabilă din punct de vedere economic, tot în aceeași măsură se va putea susține și regiunea transnistreană, ca parte integrantă a țării. Dacă Republica Moldova reușește să se descurce fără asistență externă, atunci și regiunea reintegrată o va putea face. Iar dacă țara depinde de sprijin extern, la fel va depinde și regiunea.

Da, cunoaștem situația economică actuală a Republicii Moldova și știm care sunt indicatorii macroeconomici. Aceștia sunt, într-adevăr, mai modești decât ne-am fi dorit. Totuși, evoluția

depinde de timp, de eforturile depuse, de reformele implementate și de acțiuni conștiente și coerente care pot conduce, treptat, la îmbunătățirea acestor indicatori.

Republica Moldova are nevoie de sprijin și asistență, însă această asistență trebuie să vizeze întreaga țară, nu doar proiectul de reintegrare în sine. Desigur, în cadrul acestui proces vom avea nevoie de forme diverse de sprijin – diplomatic, tehnic și financiar –, dar abordarea trebuie să fie una integrată, orientată spre dezvoltarea generală a statului.

Îndemnul meu este ca, atunci când discutăm și negociem parametrii asistenței cu partenerii noștri, să o facem având în vedere întreaga Republică Moldova și necesitățile tuturor cetățenilor, nu doar pe cele legate de proiectul de reintegrare. Dacă nu vom acționa și vom continua să așteptăm pasiv ca regimul separatist de la Tiraspol să se prăbușească de la sine, procesul de reintegrare nu se va produce. Iar, în eventualitatea – pur teoretică – în care acest lucru s-ar întâmpla totuși spontan, costurile reintegrării ar putea fi chiar mai mari decât cele estimate de dumneavoastră.

Captivitate într-un regim dictatorial

- Poate da roade strategia Chișinăului de a le prezenta cetățenilor din stânga Nistrului un model de dezvoltare superior, bazat pe colaborarea dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană? Poate un nivel de trai mai ridicat pe malul drept să-i atragă mai mult pe locuitorii din Transnistria?

- Este o etapă deja depășită. Republica Moldova a demonstrat că este suficient de atractivă pentru propriii săi cetățeni de pe malul stâng al Nistrului. Desigur, aceasta reprezintă o condiție importantă pentru o reintegrare armonioasă, însă, de una singură, este absolut insuficientă.

Oricât de mult și-ar dori locuitorii din Transnistria — și vă asigur că își doresc, într-un final, soluționarea acestui conflict —, ei înțeleg și conștientizează că sunt cetățeni ai Republicii Moldova. Dețin buletine și pașapoarte moldovenești, beneficiază de servicii publice, medicale, de sănătate și educaționale oferite pe malul drept al Nistrului.

Cetățenii din regiunea transnistreană vor și ei să facă parte din Uniunea Europeană, la fel

ca majoritatea cetățenilor de pe malul drept. Dar a condus acest lucru, în sine, la rezolvarea conflictului? Nu. Pentru că în stânga Nistrului există un regim polițienesc care acționează deliberat pentru a se asigura că voința cetățenilor nu contează. Ceea ce contează acolo este doar voința oligarhilor locali și a Moscovei, care controlează în continuare regiunea și mențin captivitatea politică și economică a populației.

- Cum apreciați că se va raporta, în continuare, Ucraina la pericolul de securitate pe care îl reprezintă această regiune, având în vedere faptul că găzduiește ilegal trupe rusești pe teritoriul său?

- Exact așa cum Ucraina, ca stat independent și suveran – a cărei suveranitate și integritate teritorială noi le respectăm deplin –, își stabilește propriile politici, la fel și Republica Moldova este un stat suveran și independent, care trebuie să procedeze în același mod.

Așa cum Ucraina își definește amenințările la adresa securității naționale și își elaborează politicile menite să-i asigure apărarea și suveranitatea, același lucru trebuie să-l facă și Republica Moldova.

Din perspectiva contribuabilului Republicii Moldova, prezența armatei ruse în stânga Nistrului reprezintă, în primul rând, un pericol direct pentru Republica Moldova, și abia apoi pentru Ucraina. Noi trebuie să acționăm în conformitate cu propriile interese și necesități naționale. Nu-mi pot imagina o situație – cel puțin în Europa – în care un stat și-ar defini politicile de securitate și de politică externă pe alte criterii decât interesul propriilor cetățeni.

Desigur, este firesc să discutăm și să coordonăm aceste aspecte cu partenerii noștri, în special cu vecinii direcți, iar acolo unde există sinergii și obiective comune, să acționăm împreună. Iar acolo unde apar neînțelegeri, acestea trebuie abordate deschis și soluționate prin dialog. Dar nu trebuie să acționăm niciodată în detrimentul propriilor interese, neglijându-le în favoarea intereselor altora.

Nu spun acest lucru pentru a ofensa Ucraina, ci pentru a sublinia un principiu de bază: toți – de la cetățeni până la autoritățile statului – trebuie să gândim și să acționăm în conformitate cu interesele naționale ale Republicii Moldova.

- Vă mulțumim!

Integrarea europeană versus reintegrarea Republicii Moldova

Pe măsură ce Republica Moldova se apropie de Uniunea Europeană, se ridică tot mai des, în ultima perioadă, întrebarea legată de soarta regiunii transnistrene în momentul aderării la UE. Este evident pentru toată lumea că malul stâng al Nistrului nu este deloc pregătit pentru aderarea la Uniunea Europeană.

Mai mult, atât administrația regiunii, cât și o parte semnificativă a populației se opun categoric integrării europene. Este greu de crezut că situația se va schimba radical în următorii trei-patru ani. În același timp, autoritățile moldovenești sunt hotărâte să accelereze procesul de reformă pentru a semna acordul de aderare la UE până în 2028. Acest obiectiv este perfect justificat, întrucât actuala „fereastră de oportunitate” nu va rămâne deschisă pentru mult timp.

Așadar, cum ar trebui abordată problema reintegrării în contextul unei integrări accelerate în UE? Atâta timp cât aderarea la Uniunea Europeană părea o „Fata Morgana”, puțini au reflectat serios asupra aspectelor practice ale reintegrării regiunii transnistrene.

Mulți politicieni au privit, până nu demult, promisiunile privind integrarea Moldovei în UE ca pe „viziuni înșelătoare” și „speranțe false”. Însă, odată ce aceste promisiuni au început să prindă contur, iar Chișinăul a obținut sprijinul Bruxellesului și au fost stabilite termene concrete pentru integrarea Moldovei în UE, problema Transnistriei a devenit una urgentă.

Aceasta este discutată cu precădere de opoziție și de analiștii eurosceptici, care consideră că aderarea nu ar trebui să aibă loc înainte de soluționarea completă a conflictului transnistrean și de

Anatolie Golea, jurnalist TV8
Foto: Facebook

reintegrarea regiunii. Ei înțeleg însă că o astfel de strategie ar amâna integrarea europeană cu mulți ani, dacă nu chiar pe termen nedefinit, menținând Republica Moldova într-o „zonă gri” sau în sfera de influență a Rusiei.

Scenarii și opțiuni posibile

Conștientizând acest risc, autoritățile moldovene au declarat posibilitatea unei integrări în două etape – mai întâi a malului drept, apoi a malului stâng. La Bruxelles, această variantă nu a fost exclusă. Se înțelege foarte bine că, dacă integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană ar depinde de soluționarea prealabilă a conflictului transnistrean, aderarea nu ar avea loc niciodată.

Rusia a avut grijă de acest lucru încă din anii '90, creând regiunea separatistă pentru a șantaja Chișinăul. Iar controlul Moscovei asupra regiunii continuă și astăzi, deși agresiunea militară împotriva Ucrainei a slăbit parțial influența Federației Ruse pe malul stâng al Nistrului.

Opoziția, însă, interpretează aceste declarații în felul ei, acuzând autoritățile că intenționează să „adere la UE fără Transnistria”, ceea ce, în opinia

lor, ar echivala cu renunțarea la regiunile estice ale țării.

În același timp, tot mai mulți analiști susțin că „Uniunea Europeană nu va accepta niciodată o țară pe al cărei teritoriu se află trupe rusești”, deoarece acest lucru ar însemna ca forțele ruse să se afle în interiorul UE.

Dar situația este similară cu cea a soluționării conflictului: dacă integrarea europeană depinde de retragerea trupelor ruse, atunci aceste trupe nu vor fi retrase niciodată.

Ce poate face Chișinăul? În această situație, autoritățile moldovene pot face un singur lucru: să-și urmeze ferm propria agendă. Să continue reformele necesare, să pregătească procesul de integrare europeană și, în paralel, să creeze condițiile pentru reintegrarea regiunii.

Aceasta înseamnă, în primul rând, schimbarea situației actuale. Guvernul ar trebui să acționeze mai hotărât pentru a transforma actualele „forțe de menținere a păcii”, impuse Chișinăului în 1992, într-o misiune civilă sub mandat internațional.

În același timp, este necesar instituirea unui control eficient la frontiera administrativă. Acest pas nu ar însemna „recunoașterea Transnistriei”, ci ar permite consolidarea controlului de stat pe malul drept al Nistrului, combaterea contrabandei, a traficului de persoane și a altor activități ilegale.

Măsura este cu atât mai actuală în contextul războiului din Ucraina, când Republica Moldova se confruntă cu o creștere a traficului de droguri, cu riscul contrabandei de arme și cu posibile intrări necontrolate ale unor persoane străine cu intenții periculoase.

Desigur, politicienii afirmă adesea că „în Transnistria trăiesc cetățenii noștri” și că nu pot fi limitate drepturile și libertatea lor de circulație. Așa este — și nimeni nu propune contrariul. Dar acești cetățeni trebuie să înțeleagă că măsurile de control și securitate sunt în interesul lor, pentru protecția lor, pentru securitatea națională și pentru apropierea țării de standardele Uniunii Europene.

În practică, toate aceste măsuri reprezintă pași concreți de pregătire pentru reintegrare, mai ales că Republica Moldova se bucură în acest proces de sprijinul Uniunii Europene și al Ucrainei vecine.

Retragerea trupelor ruse și aderarea la UE – procese paralele

În ceea ce privește retragerea trupelor ruse, aceasta poate fi soluționată relativ rapid în cadrul procesului de integrare europeană și al reintegrării paralele. În realitate, pe malul stâng al Nistrului nu mai sunt multe trupe rusești – doar câteva sute de ofițeri, cei mai mulți dintre ei așteptând repatrierea în Rusia. Pentru aceasta ar fi suficientă organizarea a câtorva zboruri charter, chiar și pe cheltuiala Guvernului Republicii Moldova.

Restul, aproximativ o mie de militari contractuali, sunt localnici care dețin atât cetățenia rusă, cât și pe cea moldovenească. Dacă doresc, pot pleca – Rusia are nevoie de soldați pentru frontul din Ucraina – însă pot rămâne și în propria lor țară.

Oponenții vor întreba, desigur, ce se va întâmpla cu depozitele de arme și muniții și cum vor fi transportate acestea în Rusia. Răspunsul este simplu: transportul poate avea loc după încheierea războiului din Ucraina, iar o parte dintre muniții pot fi distruse direct la fața locului. Dar întrebarea reală este alta: cine a decis că aceste arme trebuie transportate în Federația Rusă?

După destrămarea URSS, în 1991, Rusia a preluat rolul de succesori al Uniunii Sovietice, beneficiind de toate activele și pasivele acesteia, inclusiv în afara fostei Uniuni. În schimb, bunurile mobile și imobile aflate pe teritoriul fostelor republici sovietice trebuiau să rămână acolo unde erau. Așadar, și depozitele militare și armamentul de pe teritoriul Republicii Moldova ar trebui, de drept, să aparțină statului moldovenesc.

Este adevărat că, în 1991, generalul Alexei Lebed, comandantul Regimentului 300 de parașutiști al Gărzii, dislocat la Chișinău, a transferat o parte semnificativă din echipamentele militare în Rusia, însă o parte a rămas pe loc – inclusiv depozitele de armament de pe malul stâng al Nistrului.

Toate aceste aspecte pot fi, desigur, discutate. Dar un lucru este cert: procesele de integrare europeană și de reintegrare a țării nu trebuie să se excludă reciproc. Ele trebuie să se desfășoare în paralel, în beneficiul tuturor cetățenilor Republicii Moldova, de pe ambele maluri ale Nistrului.

Anatolie Golea

Ce facem cu Transnistria pe drumul spre UE?

Analiza de Evgheni Ceban, jurnalist Newsmaker.md

Poate oare Republica Moldova să adere la Uniunea Europeană fără a soluționa problema transnistreană? Teoretic – da, poate. Dar, în practică, acest lucru ar necesita un context extern excepțional de favorabil și ar fi mult mai dificil decât dacă s-ar începe rezolvarea problemei chiar acum.

Moldova ca și Cipru?

Șeful diplomației europene, Josep Borrell, a amintit la un moment dat exemplul Ciprului, explicând că viitorul european al Republicii Moldova nu trebuie să fie „ostaticul conflictului transnistrean”. Dar el a omis un detaliu important: Ciprul a reușit să avanseze atât de mult în integrarea europeană doar pentru că, la acea vreme, toate părțile implicate erau convinse că problema va fi rezolvată înainte de aderare – toți își doreau acest lucru.

Eșecul planului de reglementare din Cipru, numit după fostul secretar general al ONU, Kofi Annan, și aderarea Ciprului divizat la UE au reprezentat un eșec major al diplomației occidentale. Este puțin probabil că cineva la Bruxelles să dorească repetarea aceluși scenariu. Atunci, în nordul Ciprului, se aflau trupele Turciei – o țară NATO –, iar în Moldova se află trupe ruse. Ținând cont de războiul împotriva Ucrainei, contextul este complet diferit.

Este una să spui, cum afirmă oficialii europeni, că „Rusia nu trebuie să țină Moldova ostatică”. Și este cu totul altceva ca 27 de lideri ai statelor UE să fie de acord să primească în Uniune un stat pe teritoriul căruia se află trupe ruse.

Ne putem liniști cu discursuri încurajatoare de la Bruxelles, potrivit cărora Moldova va deveni membră a familiei europene în orice condiții, dar

*Evgheni Ceban, jurnalist Newsmaker.md
Foto: Facebook*

dacă ne bazăm doar pe aceste declarații, există riscul ca, în momentul decisiv, pe drumul spre UE, să ne împiedicăm chiar înainte de linia de finis. Puțin probabil ca la Bruxelles cineva să-și dorească asta. Prin urmare, se va insista asupra lucrului concret la soluționarea conflictului – iar această presiune, cel mai probabil, va crește.

Schimbarea de retorică după alegeri

După alegeri, am început treptat să observăm o schimbare previzibilă de ton – atât din partea liderilor de la Chișinău, cât și din partea oficialilor Uniunii Europene. Tot mai des se afirmă că este dorit ca Moldova să adere la UE în întregime.

Chișinăul intenționează să obțină aderarea la Uniunea Europeană „printr-un singur pas” – împreună cu Transnistria, a declarat, în ziua de după alegerile parlamentare, președinta Maia Sandu.

Câteva zile mai târziu, președintele României, Nicușor Dan, a mers și mai departe și a spus: „Aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană poate avea loc împreună cu Transnistria, căreia i se poate acorda un statut similar cu cel al Găgăuziei.”

Recent, comisarul european pentru extindere, Marta Kos, și-a exprimat încrederea că până la aderarea Moldovei la UE se va reuși soluționarea problemei transnistrene. „Există o singură dată la care întreaga Moldovă se va alătura Uniunii Europene, cu tot teritoriul ei. În acea zi vor adera și acele regiuni care, în prezent, nu sunt administrate de autoritățile constituționale”, a declarat fostul ministru de externe și actualul emisar special pentru afaceri europene, Nicu Popescu, contrazicând practic propriile sale cuvinte spuse acum doi ani într-un interviu pentru Politico.

Această schimbare de retorică nu face decât să confirme tezele anterioare.

Criza din Transnistria: din faza acută în boală cronică

Criza energetică și economică din Transnistria nu a dispărut. La începutul anului, Moscova a închis gazul pentru regiune, încercând să creeze probleme nu atât pentru Tiraspol, cât pentru Chișinău – să pună presiune asupra Chișinăului într-un an electoral, forțându-l fie să negocieze, fie să suporte consecințele. Chișinăul, cu ajutorul UE, a reușit să facă față situației. Dar malul stâng a rămas cu consecințele.

Criza a trecut din faza acută în una cronică: livrări reduse de gaz, opriri ale întreprinderilor, întreruperi ale apei calde și ale încălzirii. Moscova a încercat să folosească gazul ca instrument de presiune, dar, în cele din urmă, nu a făcut decât să agraveze degradarea regiunii asupra căreia exercită control efectiv. Totuși, influența Moscovei este limitată, mai ales în domeniul energetic.

Astăzi, Chișinăul controlează complet Transnistria din punct de vedere economic, iar după finalizarea liniei Vulcănești–Chișinău, Tiraspolul va pierde și ultimul argument – posibilitatea de a opri energia electrică pentru o mare parte din Moldova.

Rusia poate accelera sau încetini colapsul economic al regiunii, dar este puțin probabil să poată schimba această tendință. Chișinăul trebuie să se pregătească să-și asume responsabilitatea pentru soarta regiunii și să pregătească tranziția economiei acesteia către principiile pieței libere.

Militarii ruși – cea mai dificilă parte a problemei transnistrene

Singurul aspect asupra căruia Chișinăul nu are pârghii reale este prezența militară rusă din Transnistria.

În regiune se află Grupul Operativ al Trupelor Ruse (GOTR) – aproximativ din 1.000 - 1.500 de militari. Aceștia păzesc depozitele de muniții din Cobasna și participă la misiunea trilaterală de menținere a păcii. De fapt, GOTR reprezintă astăzi cea mai solidă ancoră a influenței ruse în regiune. Majoritatea acestor „militari ruși” sunt localnici cu pașapoarte rusești. Cei veniți direct din Rusia sunt în jur de 70 de persoane.

Pentru a-i retrage fără a provoca o escaladare imprevizibilă, Chișinăul va trebui, cu medierea partenerilor, să negocieze cu Moscova. Dar, dacă nu stă cu mâinile încrucișate, Chișinăul își poate îmbunătăți semnificativ pozițiile de negociere în viitor și, în cel mai bun caz, poate evita discuții costisitoare și inutile cu Moscova pe multe teme.

Ce este de făcut?

Pe scurt – restabilirea suveranității asupra regiunii.

- Să fie restabilită comunicarea directă cu cetățenii de pe malul stâng. Să fie demontate fricile răspândite de propaganda locală și rusă. Să se contureze o imagine clară și sigură a viitorului într-o Moldovă unificată. Dacă se lucrează zilnic și eficient la comunicare, regimul autoproclamat de la Tiraspol își va pierde monopolul de a vorbi în numele „poporului transnistrean”.
- Integrarea regiunii trebuie realizată prin extinderea listei și a calității serviciilor pentru locuitorii malului stâng: locuri de muncă, servicii medicale, educație, protecție socială. Aceste măsuri sunt deja incluse în programul guvernului – un semn excelent.
- Guvernul trebuie să adopte toleranță zero față de aplicarea legislației represive, persecuțiile politice și restrângerea drepturilor omului și a libertăților

democratice. Ținând cont de contextul schimbat și de poziția de negociere mai confortabilă a Chișinăului, guvernul Republicii Moldova nu mai are nicio scuză pentru inacțiune.

- Trebuie prevăzute și oferite „căi de retragere” sigure pentru cetățenii Moldovei care lucrează în structurile, inclusiv cele de forță, ale autoproclamatei RMN și, mai ales, pentru contractanții GOTR. Aceasta va permite reducerea treptată a potențialului militar rus și diminuarea influenței Federației Ruse în Transnistria.

Toate aceste măsuri nu necesită nici retragerea trupelor ruse, nici negocieri complicate cu Moscova sau Tiraspolul. Dar, dacă sunt aplicate consecvent, autoproclamată „statalitate transnistreană” va începe să se dizolve sub ochii noștri, iar în locul contingentului militar rus de pe malul stâng al Nistrului vor rămâne doar câteva zeci de străini care și-au depășit termenul de ședere în Republica Moldova.

Transnistria – monedă de schimb pentru Moldova?

O interacțiune eficientă cu cetățenii de pe malul stâng poate realiza ceea ce nu au reușit deceniile de diplomație. Dacă se acționează planificat și consecvent, Transnistria va înceta treptat să fie o sursă de amenințări și un instrument de presiune externă asupra Moldovei și va deveni o zonă de revenire treptată a suveranității moldovenești.

Atunci întrebarea se va putea formula altfel: nu dacă Republica Moldova poate adera la UE cu un conflict nerezolvat, ci mai degrabă – de ce să lase în mâinile Rusiei o parte din teritoriul său și, mai ales, încă sute de mii de cetățeni ai Moldovei. Întrebarea nu este dacă Moldova va fi primită în Europa fără malul stâng al Nistrului, ci cu ce preț vrea ea să intre acolo?

Imprint

Editor

Friedrich-Ebert-Stiftung e. V. sucursala Chișinău (Moldova)
Strada Bucuresti 111, Chisinau, MD-2012, Republica Moldova
moldova.fes.de
E-mail: fes.moldova@fes.de
Tel. +373 855830

Credit foto:

Pagina 1: Tanc sovietic, amplasat în centrului Tiraspolului, regiunea transnistreana / Cornelia Cozonac/arhivă personală
Pagina 2: Cristina Lesnic/Facebook
Pagina 6: Alexandru Flenchea/Arhiva personală
Pagina 9: Anatolie Golea/Facebook
Pagina 11: Evgheni Ceban/Facebook

Opiniile exprimate în această publicație nu reflectă neapărat punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung e.V. (FES). Utilizarea comercială a materialelor publicate de FES nu este permisă fără acordul scris al FES. Publicațiile FES nu pot fi folosite în scopuri de campanie electorală.

Mai 2025

© Friedrich-Ebert-Stiftung e.V.

Mai multe publicații ale fundației Friedrich-Ebert pot fi găsite aici: ↗ www.fes.de/publikationen

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europenizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.